

ПРОГРАМА
для загальноосвітніх навчальних закладів

ЕСТЕТИКА
11 клас

Профільний рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Концептуальна спрямованість сучасної моделі гуманітарної освіти передбачає викладання дисциплін так званого культуротворчого циклу. Це, насамперед, музичне та образотворче мистецтво, художня культура та естетика. Їх об'єднує загальний принцип “культуротворення”, проте кожна з них має власні специфічні риси та завдання.

Мета курсу естетики визначена предметом естетичної науки – осмисленням і розвитком чуттєвої культури людини. Сьогодні ця проблема набуває особливої актуальності через відверто технологічну гіпертрофію і вирішувати її треба вже на рівні шкільної освіти.

Викладання курсу естетики дозволить реконструювати основні етапи розвитку цієї науки, дати загальну характеристику основоположним теоретичним проблемам, ознайомити учнів із понятійно-категоріальним апаратом естетики.

Завдання курсу:

1. Освоєння естетичних знань у сукупності з оволодінням обсягом інформації з культуротворчих дисциплін.
2. Сприяння духовному збагаченню молодшої людини.
3. Розвиток уміння оцінювати твори мистецтва і працювати з науковими першоджерелами.

Принцип паритетного підходу, що покладений в основу курсу, зумовив його структурну модель: “Естетика як культуротворча наука” та “Мистецтво в структурі естетичної науки” і розрахований на один навчальний рік (1 година на тиждень). Кількість годин, запланованих на вивчення окремих розділів, є орієнтовною і може варіюватися вчителем відповідно до рівня знань і спрямованості інтересів учнів.

Опанування змісту курсу естетики зумовлює необхідність виконання учнями творчих завдань, відповіді на контрольні запитання для перевірки знань, проведення диспутів, олімпіад тощо.

Зважаючи на те, що література шкільного курсу естетики досить обмежена, вчитель може користуватися працями з історії естетичної думки, історії мистецтва, монографічними дослідженнями та науковими статтями.

Саме такий підхід при викладанні курсу естетики сприятиме формуванню всебічно розвиненої особистості, яка житиме і працюватиме в умовах третього тисячоліття.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Естетика як культуротворча наука (I частина)	
<i>Назва розділу і теми</i>	<i>Кількість Годин</i>
Розділ 1. Становлення естетичної проблематики	2
<i>Тема 1. Предмет естетики</i>	1
<i>Тема 2. Давньогрецька естетика</i>	1
Розділ 2. Історія розвитку естетичної думки	2
<i>Тема 1. Естетика середньовіччя і Відродження</i>	1
<i>Тема 2. Естетика класицизму</i>	1
Розділ 3. Естетика як самостійна наука	3
<i>Тема 1. О.Баумгартен і введення терміна “естетика”</i>	1
<i>Тема 2. Специфіка розвитку науки в умовах кінця XVIII-XIX ст.</i>	1
<i>Тема 3. Естетика в духовному житті України</i>	1
Розділ 4. Структура естетичної свідомості	3
<i>Тема 1. Естетика чуття</i>	1
<i>Тема 2. Естетичний смак</i>	1
<i>Тема 3. Естетичний ідеал</i>	1

Розділ 5. Категорії естетики	3
<i>Тема 1. Прекрасне</i>	1
<i>Тема 2. Трагічне</i>	1
<i>Тема 3. Комічне</i>	1
Розділ 6. Художня творчість як об'єкт естетичного аналізу	2
<i>Тема 1. Визначення поняття “творчість”. Природа таланту</i>	1
<i>Тема 2. Специфіка творчого процесу в мистецтві</i>	1
Узагальнення	2
Разом	17
Мистецтво в структурі естетичної науки (II частина)	
Розділ 1. Мистецтво як естетичне явище	6
<i>Тема 1. Історичні закономірності розвитку мистецтва</i>	1
<i>Тема 2. Предмет мистецтва, художній образ, зміст і форма</i>	2
<i>Тема 3. Стил ь і художній метод</i>	2
<i>Тема 4. Функції мистецтва</i>	1
Розділ 2. Видова специфіка мистецтва: історія і теорія Проблеми	10
<i>Тема 1. Генезис мистецтва і формування його видової структури</i>	1
<i>Тема 2. Архітектура</i>	1
<i>Тема 3. Скульптура</i>	1
<i>Тема 4. Живопис</i>	1
<i>Тема 5. Музика</i>	1
<i>Тема 6. Хореографія</i>	1
<i>Тема 7. Театр</i>	1
<i>Тема 8. Кінематограф</i>	2
<i>Тема 9. Естетична специфіка літератури</i>	1
Узагальнення	2
Разом	18

ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

ЧАСТИНА І		
ЕСТЕТИКА ЯК КУЛЬТУРОТВОРЧА НАУКА		
РОЗДІЛ І		
СТАНОВЛЕННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ		
<i>К-сть год.</i>	<i>Зміст навчального матеріалу</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
1	ТЕМА 1: ПРЕДМЕТ ЕСТЕТИКИ Що означає поняття “естетика”. Визначення естетики як науки про становлення чуттєвої культури людини. Естетика і гармонія.	Учень (учениця): <i>характеризує</i> естетику як науку про становлення чуттєвої культури людини; <i>аналізує</i> специфіку естетичних поглядів Сократа, Платона і Аристотеля.
1	ТЕМА 2: ДАВНЬОГРЕЦЬКА ЕСТЕТИКА Єдність теорії і мистецької практики. Принцип доцільності як основа естетичних поглядів Сократа. Проблема “мистецтво і мораль”. Концепція мистецтва в теоретичній спадщині Платона. Робота Аристотеля “Поетика” і її місце в історії естетичної думки.	
РОЗДІЛ 2		
ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНОЇ ДУМКИ		
1	ТЕМА 1: ЕСТЕТИКА СЕРЕДНЬО-ВІЧЧЯ І ВІДРОДЖЕННЯ Духовний потенціал християнства. Проблема краси як відбитку божественного. Роль італійського Відродження в розвитку європейської культури. Мистецтво доби Відродження і його видова структура. Відродження і процес формування гуманістичного світоставлення.	Учень (учениця): <i>характеризує</i> естетичні погляди середньовіччя та доби Відродження; <i>аналізує</i> вплив естетики класицизму на мистецьку практику.
1	ТЕМА 2 : ЕСТЕТИКА КЛАСИЦИЗМУ	

	Н. Буало-Депрео як засновник естетики французького класицизму. Значення театру і літератури в добу класицизму. Музика і процес становлення нових жанрів.	
РОЗДІЛ 3 ЕСТЕТИКА ЯК САМОСТІЙНА НАУКА		
1	ТЕМА 1: О.БАУМГАРТЕН І ВВЕДЕННЯ ТЕРМІНА “ЕСТЕТИКА” Роль і значення праці “Естетика” (1750) О.Баумгартена. Поняття “досконале” і його місце в естетичній проблематиці другої половини XVIII – початку XIX ст. О.Баумгартен про проблеми художньої творчості та специфіку мистецтва та їх місце в структурі естетичного знання.	Учень (учениця): <i>називає</i> визначну працю О.Г.Баумгартена; <i>характеризує</i> проблему видів мистецтва в естетиці І.Канта, Г.В.Ф. Гегеля та теоретиків романтизму; <i>називає</i> головні наукові осередки української естетики; <i>пояснює</i> соціальне і моральне призначення митця.
1	ТЕМА 2: СПЕЦИФІКА РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНОЇ НАУКИ В УМОВАХ КІНЦЯ XVIII – XIX СТОЛІТТЯ Модель видової специфіки мистецтва І.Канта. Проблема прекрасного в естетиці Г.В.Ф. Гегеля. Специфіка західноєвропейських естетичних теорій кінця XVIII-XIX ст. Естетика романтизму. Особливості некласичної естетики: загальна характеристика.	
1	ТЕМА 3: ЕСТЕТИКА В ДУХОВНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ Києво-Могилянська академія, Київський, Харківський, Львівський університети як наукові осередки розвитку української естетики. Естетичні засади українського мистецтва XIX століття, виокремлення постаті митця та утвердження його соціального і морального призначення.	
РОЗДІЛ 4 СТРУКТУРА ЕСТЕТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ		

1	ТЕМА 1: ЕСТЕТИЧНЕ ЧУТТЯ “Зовнішні” і “внутрішні” чуття людини. Значення кольору, звуку і форми для розвитку естетичного чуття. Специфіка вияву естетичного чуття в художньому творі.	Учень (учениця): <i>називає</i> “зовнішні” і “внутрішні” чуття людини; <i>розпізнає</i> естетичний смак і суміжні поняття; <i>характеризує</i> ідеал як динамізуюче начало світоставлення видатних діячів української культури.
1	ТЕМА 2: ЕСТЕТИЧНИЙ СМАК Естетичний смак і суміжні поняття: “норма”, “оцінка”, “міра”. Естетичний і художній смак.	
1	ТЕМА 3: ЕСТЕТИЧНИЙ ІДЕАЛ Становлення проблеми естетичного ідеалу в історії науки. Ідеал і мета, ідеал і прекрасне: проблема співвідношення. Ідеал як динамізуюче начало в світоставленні видатних діячів української культури (Т.Шевченка, І.Франка, Л.Українки, О.Кобилянської, І.Труша, М.Заньковецької, В.Винниченка, О.Довженка та ін.).	
РОЗДІЛ 5 КАТЕГОРІЇ ЕСТЕТИКИ		
1	ТЕМА 1: ПРЕКРАСНЕ Проблема прекрасного в історії естетичної науки. Багатоаспектність виявлення прекрасного: прекрасне і добро, прекрасне і благо, прекрасне і істина. Прекрасне і піднесене. Прекрасне: досвід мистецької інтерпретації.	Учень (учениця): <i>характеризує</i> проблему прекрасного в історії естетики; <i>порівнює</i> специфіку інтерпретації трагічного в творах античних трагиків, У.Шекспіра та Ф.Шіллера; <i>аналізує</i> особливості комічного і <i>розпізнає</i> його основні форми.
1	ТЕМА 2: ТРАГІЧНЕ Проблема трагічного в історії естетичної науки. Міфологічні витoki поняття “трагедія”. Становлення трагедії як жанру літератури в умовах доби античності (Софокл, Есхіл, Еврипід). Трагічний конфлікт у творах Шекспіра, Расіна і Шіллера. Специфіка інтерпретації категорії трагічного в естетиці ХІХ ст. Трагічне в естетичній теорії ХХ століття.	

1	<p>ТЕМА 3: КОМІЧНЕ</p> <p>Проблема комічного в історії естетичної науки. Міфологічні витoki поняття “комедія”. Особливості інтерпретації комічного в творах Менандра і Аристофана. Специфіка втілення комічного у різних видах мистецтва. Основні форми комічного: гумор, сатира, іронія, сарказм, гротеск, шарж, карикатура.</p>	
<p>РОЗДІЛ 6</p> <p>ХУДОЖНЯ ТВОРЧІСТЬ ЯК ОБ’ЄКТ ЕСТЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ</p>		
1	<p>ТЕМА 1: ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ “ТВОРЧІСТЬ”. ПРИРОДА ТАЛАНТУ.</p> <p>Художня творчість в структурі поняття “творчість”. Значення чинника новизни. Види творчого процесу (“прямий” і “опосередкований”). Відповідність видів мистецтва видам творчого процесу.</p> <p>Природа таланту в історії естетичної науки. Вроджене і набуте в таланті. Проблема дитячої обдарованості: морально-психологічний аспект.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <p><i>пояснює</i> основні види творчого процесу; <i>характеризує</i> проблему таланту і <i>наводить приклади</i> дитячої обдарованості; <i>називає</i> основні етапи творчого процесу.</p>
1	<p>ТЕМА 2: СПЕЦИФІКА ТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ В МИСТЕЦТВІ</p> <p>Етапи творчого процесу:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Загальне пізнання і спостереження навколишньої дійсності; - Виникнення задуму твору; - Вибіркове пізнання і спостереження навколишньої дійсності; - Безпосереднє втілення художнього задуму в мистецькому творі. <p>Специфіка дії етапів творчого процесу відповідно до виду мистецтва.</p>	

ЧАСТИНА II
МИСТЕЦТВО В СТРУКТУРІ ЕСТЕТИЧНОЇ НАУКИ

РОЗДІЛ 7
МИСТЕЦТВО ЯК ЕСТЕТИЧНЕ ЯВИЩЕ

1	<p>ТЕМА 1: ІСТОРИЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ МИСТЕЦТВА</p> <p><i>Доісторичне мистецтво.</i> Передумови виникнення мистецтва і проблема походження мистецтва в історії естетичної думки.</p> <p><i>Мистецтво стародавнього світу.</i> Міфологічне підґрунтя мистецтва стародавнього світу. Антропоморфізм давньогрецької та давньоримської міфології.</p> <p><i>Мистецтво середньовіччя (IX – XIII ст.).</i> Проблема взаємодії релігії і мистецтва в умовах доби середньовіччя. Церква як соціальний замовник середньовічного мистецтва.</p> <p><i>Мистецтво Відродження (XIV – XVI ст.).</i> Проблема традиція – новаторство у мистецтві Відродження. Гуманістична спрямованість мистецтва Відродження.</p> <p><i>Мистецтво Нового часу (кінець XVI - перша половина XIX ст.).</i> Формування художніх напрямів маньєризму, бароко, рококо, класицизму, романтизму, реалізму: загальна характеристика.</p> <p><i>Мистецтво другої половини XIX – XX ст.</i> Діалог “теорія – художня практика” як характерна ознака мистецтва зазначеного періоду.</p>	<p>Учень (учениця): <i>називає</i> основні етапи розвитку мистецтва; <i>пояснює</i> специфіку мистецтва середньовіччя; <i>характеризує</i> проблему традиція – новаторство у мистецтві Відродження; <i>розпізнає</i> основні художні напрями кінця XVI-XIX ст.; <i>пояснює</i> специфіку діалогу “теорія – художня практика”; <i>аналізує</i> специфіку мистецтва; <i>характеризує</i> особливості художнього образу; <i>пояснює</i> зміст і форму як складові художнього твору; <i>розпізнає</i> складові змісту; <i>характеризує</i> поняття стиль; <i>пояснює</i> поняття художній метод; <i>наводить приклади</i> основних функцій мистецтва.</p>
2	<p>ТЕМА 2: ПРЕДМЕТ МИСТЕЦТВА, ХУДОЖНІЙ ОБРАЗ, ЗМІСТ І ФОРМА</p> <p>Основні параметри предмета мистецтва. Специфіка мистецтва як форми суспільної свідомості. Пріоритетність емоційно-чуттєвого начала.</p>	

	<p>Проблема художнього образу в історії естетичної науки: від доби античності до ХХ ст. Художній образ як синтез суб'єктивного та об'єктивного, раціонального та емоційного, типового та індивідуального. Динамічний зв'язок: відображення → вираження → сприйняття як основа художнього образу.</p> <p>Зміст і форма як складові художнього твору. Визначення понять “зміст” і “форма”. Специфічні особливості форми і її структурні елементи.</p> <p>Зміст художнього твору як синтез трьох компонентів: теми, ідеї та емоційно-естетичної оцінки зображуваного.</p>	
2	<p>ТЕМА 3: СТИЛЬ І ХУДОЖНІЙ МЕТОД</p> <p>Поняття “стиль” і його місце у контексті естетичного тезаурусу.</p> <p>Етимологічне коріння стилю. Пріоритет індивідуального начала у мистецтві Відродження і проблема стилю.</p> <p>“Художній стиль” → “художній напрям” → “художня епоха” як динамічна система.</p> <p>Художній метод як засіб пізнання дійсності, його основні різновиди.</p> <p>Проблема методологічної трансформації. Метод як об'єкт естетико-мистецтвознавчого аналізу.</p>	
1	<p>ТЕМА 4: ФУНКЦІЇ МИСТЕЦТВА</p> <p>Питання функціональності мистецтва в історії естетичної проблематики. Поліфункціональність сучасного мистецтва.</p>	
1	<p>РОЗДІЛ 8 ВИДОВА СПЕЦИФІКА МИСТЕЦТВА: ІСТОРІЯ І ТЕОРІЯ ПРОБЛЕМИ ТЕМА 1: ГЕНЕЗИС МИСТЕЦТВА</p>	<p>Учень (учениця): аналізує поняття “генезис”; порівнює професійну і</p>

1	<p>І ФОРМУВАННЯ ЙОГО ВИДОВОЇ СТРУКТУРИ</p> <p>Поняття “генезис”. Основні тенденції дослідження видової специфіки мистецтва. Класичні види мистецтва і особливості їхнього внутрішнього структурування. Проблема професійної і народної творчості.</p> <p>ТЕМА 2: АРХІТЕКТУРА</p> <p>Визначення архітектури як виду мистецтва. Основні архітектурні роди і їхнє функціональне призначення. Мистецтво архітектури і науково-технічний прогрес: логіка зв’язку. Архітектурний образ і його складові. Основні етапи розвитку архітектури. Архітектура в Україні.</p>	<p>народну творчість; характеризує архітектуру і називає основні архітектурні роди; аналізує архітектурний образ і наводить приклади визначних творів архітектури; аналізує скульптурний образ і наводить приклади визначних творів скульптури; характеризує живописний образ, основні різновиди живопису і наводить приклади визначних творів живописного мистецтва;</p>
1	<p>ТЕМА 3: СКУЛЬПТУРА</p> <p>Визначення скульптури як виду мистецтва. Основні роди скульптурного мистецтва. Розподіл скульптури за змістом і функціями. Специфіка скульптурного образу. Основні етапи розвитку скульптури. Скульптурне мистецтво України.</p>	<p>пояснює специфіку музичного образу, аналізує проблему співтворчості у музиці, наводить приклади визначних творів музичного мистецтва;</p>
1	<p>ТЕМА 4: ЖИВОПИС</p> <p>Визначення живопису як виду мистецтва. Його основні технічні різновиди (фреска, мозаїка, олійний розпис, темпера, акварель, пастель тощо). Специфіка живописного образу. Основні етапи розвитку живопису. Живописне мистецтво в Україні.</p>	<p>аналізує специфіку музичного образу, характеризує феномен С.Лифаря, називає імена видатних діячів українського балету; аналізує народні традиції хореографії;</p>
1	<p>ТЕМА 5: МУЗИКА</p> <p>Визначення музики як виду мистецтва. Специфіка музичного образу. Жанрово-родова структура музики. Проблема співтворчості у музичному мистецтві. Основні етапи розвитку музики. Музичне мистецтво України. Музика і кінематограф: логіка</p>	<p>аналізує синтетичну природу театрального образу; характеризує феномен Л.Курбаса; називає провідних діячів театру Європи та України; пояснює синтетичну</p>

1	<p>взаємозв'язку.</p> <p>ТЕМА 6: ХОРЕОГРАФІЯ</p> <p>Визначення хореографії як виду мистецтва. Специфіка хореографічного образу. Особливості творчого процесу у хореографії. Основні етапи розвитку хореографічного мистецтва.</p> <p>Феномен Сержа Лифаря і його місце в історії світової хореографії.</p> <p>Видатні представники українського балету.</p> <p>Народні традиції в хореографії України. Ансамбль танцю ім. П.Вірського.</p>	<p>природу кінообразу; <i>характеризує</i> творчість провідних кінематографістів України; <i>аналізує</i> жанрово-родову специфіку літератури; <i>наводить приклади</i> видатних українських літературних творів різних історичних періодів.</p>
1	<p>ТЕМА 7: ТЕАТР</p> <p>Визначення театру як виду мистецтва. Синтетична природа театрального образу. Проблема співтворчості у театральному мистецтві. Родові модифікації театру. Театральне мистецтво у динаміці історичного розвитку.</p> <p>Феномен Л.Курбаса.</p> <p>Український театр: історія і сучасність.</p> <p>Театральні фестивалі як культуротворчий феномен.</p>	
2	<p>ТЕМА 8: КІНЕМАТОГРАФ</p> <p>Визначення кіно як виду мистецтва. Його синтетична природа. Жанрово-родова структура кінематографа. Основні етапи розвитку кіномистецтва. Українське кіномистецтво: історія і сучасність.</p> <p>Феномен телебачення.</p>	
1	<p>ТЕМА 9: ЕСТЕТИЧНА СПЕЦИФІКА ЛІТЕРАТУРИ</p> <p>Визначення літератури як форми художньої діяльності. Жанрово-родова специфіка літератури. Фольклорна творчість. Основні етапи розвитку літератури.</p> <p>Феномен літератури України: історія та сучасність.</p>	

